

УДК 378.0011.3

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.6/27.204667>**Світлана ХАТУНЦЕВА,***orcid.org/0000-0002-4377-6058**доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри біології, здоров'я людини та фізичної реабілітації
Бердянського державного педагогічного університету
(Бердянськ, Запорізька область, Україна) katuncevasm@gmail.com*

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті розглянуто технологічний аспект проблеми формування готовності майбутніх учителів до здоров'язбережувальної діяльності у процесі індивідуалізації професійної підготовки. Наголошено, що реформи освіти в країні спрямовані на всебічний розвиток людини, становлення її духовного, психічного та фізичного здоров'я.

Аналіз останніх досліджень свідчить про наявність інтересу та значних напрацювань науковців у сфері розуміння проблеми формування культури здоров'я. Водночас аналіз наукових розвідок засвідчує, що проблема формування готовності майбутніх учителів до здоров'язбережувальної діяльності у процесі індивідуалізації професійної підготовки не була предметом спеціального наукового дослідження.

Поставлена в статті мета досягається поетапним представленням результатів дослідження. Зазначено, що вирішення проблеми формування в майбутніх учителів готовності до здоров'язбережувальної діяльності у процесі індивідуалізації професійної підготовки вимагає організації та проведення педагогічного дослідження, вибору сукупності основних засобів, методів, прийомів, що застосовуються в науці з метою визначення наукових позицій, інноваційних підходів відповідно до формування в майбутніх учителів зазначеної готовності. Цілісність процесу забезпечується його висвітленням на технологічному рівні.

Зауважено, що технологія формування готовності майбутнього вчителя до здоров'язбережувальної діяльності у процесі індивідуалізації професійної підготовки ґрунтується на науковому, процесуально-описовому та процесуально-діяльнісному складниках.

Значна увага була приділена обґрунтуванню технології формування в майбутнього вчителя готовності до здоров'язбережувальної діяльності у процесі індивідуалізації професійної підготовки, що передбачає реалізацію етапів (мотиваційного, когнітивного, креативно-діяльнісного, рефлексійно-корегувального) із застосуванням відповідних форм, методів та методичних прийомів.

Перспективи подальших розвідок цього напрямку вбачаються в дослідженні теорій, концепцій із метою обґрунтування технології формування в майбутніх учителів-реабілітологів готовності до здоров'язбережувальної діяльності в процесі професійної підготовки.

Ключові слова: майбутній учитель, технологія, здоров'язбережувальна діяльність, готовність, індивідуалізація, професійна підготовка.

Svitlana KHATUNTSEVA,*orcid.org/0000-0002-4377-6058**Doctor of Education, Associate Professor,
Professor of the Department of Biology, Human Health and Physical Rehabilitation
Berdyansk State Pedagogical University
(Berdyansk, Zaporozhye region, Ukraine) katuncevasm@gmail.com*

TECHNOLOGY OF FORMATION OF FUTURE TEACHERS' READINESS TO HEALTH PRESERVING ACTIVITY DURING PROCESS OF PROFESSIONAL PREPARATION

The technological aspect of the issue of formation of future teachers' readiness for health preserving activity is concerned in process of individualization of professional preparation. It is highlighted that reforms of education in a country are directed to comprehensive development of a person, establishment of spiritual, mental and physical health.

An analysis of recent researches indicates that there are interest and significant works of scientists in the field of understanding the issue of formation of culture of health. At the same time, analysis of scientific studies shows that the issue of formation of future teachers' readiness to health reserving activities in the process the individualization of vocational training was not the subject of special scientific research.

Established goal in the article is achieved by gradual presentation of results of the research. It is noted that solving of the issue of formation of future teachers' readiness to health preserving activities in the process of individualization

of professional preparation demands the organization and realization of pedagogical study, choosing a set of basic means, methods, techniques that are used in science for determination of scientific positions, innovation approaches according to formation of future teacher's noted readiness. The integrity of the process is provided by highlighting it at the technological level.

It is noted that the technology of forming the future teacher's readiness for health preserving activity in the process of individualization of professional preparation is based on scientific, procedural, descriptive and procedural activity components.

Much attention has been paid to the justification of technology of formation of future teacher's readiness for health preserving activities in the process of individualization of professional training, which involves the implementation of stages (motivational, cognitive, creative active, reflective corrective) using appropriate forms, methods and methodologies techniques.

Prospects for further exploration of this area are possible in the study of theories, concepts with an aim to justify the technology of formation of the future teachers-rehabilitators' readiness for health preserving activities in the process of individualization of professional training.

Key words: future teacher, technology, health preserving activity, readiness, individualization, professional training.

Постановка проблеми. Реформи освіти в країні, спрямовані на всебічний розвиток людини і становлення її духовного, психічного та фізичного здоров'я, є основою для створення інтелектуального й духовного потенціалу народу України. Освітня домінанта, що постійно розвивається, є базисом системи вищої освіти, одним із завдань якої є формування готовності майбутніх учителів до здоров'язбережувальної діяльності в процесі професійної підготовки. Проте вивчення сучасної практики формування в майбутніх учителів готовності до професійної діяльності дає підстави для висновку, що ідея формування готовності майбутніх учителів до здоров'язбережувальної діяльності у процесі професійної підготовки на засадах індивідуалізації навчання поки не знайшла достатнього відбиття у змісті професійної підготовки майбутніх учителів.

Аналіз досліджень. Фундаментальними для нашого дослідження є концептуальні ідеї здоров'язбережувальної діяльності вчителя, розуміння проблеми формування культури здоров'я, які розкривають у роботах В. П. Андрущенко (Андрущенко, 2006), Н. О. Белікова (Белікова, 2011), Б. Т. Долинський (Долинський, 2010). Вчені приділяють велику увагу проблемам теоретичної та методичної підготовки майбутніх фахівців до здоров'язбережувальної діяльності, враховуючи гендерні аспекти та індивідуальні особливості здобувачів вищої освіти, спираючись на вікові відмінності фізичної самооцінки (Krutsevych, 2017; Marchenko, 2017). Сучасні педагогічні технології в підготовці вчителів розробили І. Ф. Прокопенко (Прокопенко, 2008), В. І. Євдокимов (Євдокимов, 2008). Водночас аналіз наукових розвідок з окресленої проблеми засвідчує, що проблема формування готовності майбутніх учителів до здоров'язбережувальної діяльності у процесі індивідуалізації професійної підготовки не була предметом спеціального наукового дослідження. Актуальність вивчення проблеми посилюється тим, що зазначена готовність формується

в процесі професійної підготовки. Дослідження слугують підґрунтям для більш точного та глибокого розуміння проблеми застосування технології формування готовності майбутніх учителів до здоров'язбережувальної діяльності у процесі індивідуалізації професійної підготовки, різняться залежно від педагогічного інструментарію, вибраної наукової позиції.

Метою статті є вивчення технологічних основ формування в майбутніх учителів готовності до здоров'язбережувальної діяльності в процесі індивідуалізації професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Вирішення проблеми формування в майбутніх учителів готовності до здоров'язбережувальної діяльності в процесі індивідуалізації професійної підготовки вимагає організації та проведення педагогічного дослідження, вибору сукупності основних засобів, методів, прийомів, що застосовуються в науці з метою визначення наукових позицій, інноваційних підходів відповідно до формування в майбутніх учителів зазначеної готовності. Цілісність процесу забезпечується його висвітленням на технологічному рівні. Ми використовуємо поняття «технологія» як сукупність операцій, методів переробки певних процесів, знань. Варто зазначити, що в українській педагогіці вважають, що важливими нерозкладними в системі освіти є компоненти складних систем, теоретичних побудов, що пов'язані певними зв'язками з іншими об'єктами, елементами педагогічної технології є виокремлені відомим педагогом А. Макаренком тон, стиль, традиції, що складаються в згуртованому колективі, а провідним завданням педагога є не нав'язувати ті чи інші норми поведінки, що склалися історично, а виховувати їх і зберігати (Макаренко, 1988: 540). Сучасність, зауважують учені, характеризується наявністю протиріч, що відбивається на концепції людського самовдосконалення та саморозвитку (Андрущенко, 2006: 28). Формування готовності до здоров'язбережувальної діяльності передбачає:

по-перше, перетворення знань майбутніх педагогів про збереження здоров'я як тривекторний процес фізичного, психічного, соціального комфорту на основі самоосвіти, самовиховання та саморозвитку на особистісно значущі; по-друге, оволодіння валеологічними знаннями про людину й особливості її взаємодії з природою і суспільством, побудови й реалізації концепції «Я»-особистості; по-третє, сформованість умінь цілепокладання, які сприяють цілереалізації; по-четверте, сформованість умінь подолання бар'єрів самоосвіти та самовиховання (Хатунцева, 2018). Отже, необхідно вивчити проблему формування готовності майбутнього вчителя до здоров'язбережувальної діяльності як сукупність способів переробки інформації й операцій, що сприяють творенню нових програмних результатів. Проблема застосування педагогічних технологій розглядається вченими крізь призму алгоритму, певних процедур проведення педагогічних дій, тобто методики. Слушно зауважує В. Стрельников, що в чистому вигляді технологія і методика майже не зустрічаються, оскільки, будь-яка педагогічна система, залежно від рівня її інструментарію, може бути ближчою як до технології (висока інструментальність), так і до методики (низька інструментальність) (Стрельников, 2013). Отже, науковий доробок педагогів із проблем технології навчання є значним. Необхідно підкреслити його цінність для використання в педагогічних ЗВО як розвивального потенціалу особистості, її неповторності та унікальності, акцентуючи на вивченні освітніх технологій як аспекту педагогічної науки, що досліджує і розробляє цілі, зміст, методи освіти. Також, спираючись на індивідуалізацію навчання як умову професійної підготовки майбутніх учителів, варто звернути увагу на реалізацію технологічного процесу навчання, що поєднує функціонування усіх особистісних, інструментальних, методологічних та методичних засобів навчання (Жерновникова, 2016: 303). Таким чином, технологія формування готовності майбутнього вчителя до здоров'язбережувальної діяльності в процесі індивідуалізації професійної підготовки ґрунтується на науковому, процесуально-описовому та процесуально-діяльнісному складниках.

У контексті означеної проблеми обґрунтовуємо технологію формування в майбутнього вчителя готовності до здоров'язбережувальної діяльності у процесі індивідуалізації професійної підготовки, яка передбачає реалізацію етапів (мотиваційного, когнітивного, креативно-діяльнісного, рефлексійно-корегувального) із застосу-

ванням відповідних форм, методів та методичних прийомів. Не можна чітко визначити початок і закінчення певного етапу, тому поділ на етапи є умовним. Етапи є взаємозалежними та знаходяться у відношеннях взаємного впливу та зумовленості. У контексті нашого дослідження важливо прослідкувати послідовність дій учасників цього процесу та проаналізувати динаміку.

Другим етапом технології формування в майбутніх учителів готовності до самовдосконалення в процесі індивідуалізації професійної підготовки був когнітивний. Його мета полягала в ознайомленні майбутніх учителів із сутністю здоров'язбережувальної діяльності як тривекторного процесу збереження, зміцнення та примноження здоров'я на основі індивідуалізації професійної підготовки, сутністю, методами та прийомами подолання бар'єрів самоосвіти та самовиховання. На цьому етапі реалізовували визначені нами педагогічні умови. Інформацію подавали так, щоб вона органічно входила до змісту навчальних дисциплін. Для цього було вивчено робочі програми з дисциплін медико-біологічного та педагогічного циклу та обґрунтовано доцільність використання моделей уведення інформації. Результатом когнітивного етапу технології є сформованість когнітивного компонента формування в майбутнього вчителя готовності до здоров'язбережувальної діяльності у процесі індивідуалізації професійної підготовки, а також реалізація пізнавальної та дидактично-прогностичної функції.

На креативно-діялісному етапі забезпечувалося оволодіння системою вмінь реалізації педагогічних умов: забезпечення самореалізації суб'єктів педагогічного процесу шляхом розкриття особистісного потенціалу майбутнього вчителя; створення здоров'язбережувального середовища в процесі професійної підготовки через пошуково-творчий характер здоров'язбережувальної діяльності, стимулювання студентів до співпраці, взаємодопомоги та самоуправління. Також результатом цього етапу є реалізація комунікативної, творчої, діагностично-прогностичної функцій. Використано інтерактивні методи навчання, творчі завдання, тренінгові вправи, аутотренінг.

Упродовж реалізації рефлексійно-корегувального етапу розвивались такі якості особистості, як рефлексія, самостійність, формувалася здатність здійснювати рефлексію і самооцінку власної здоров'язбережувальної діяльності, подолання бар'єрів самоосвіти та самовиховання. Також цей етап технології передбачав здійснення самоаналізу та самооцінки, отримання й осмислення

зворотного зв'язку від викладача та інших членів групи про успішність своїх дій, формування здатності до цілевизначення, аналізу результатів власної здоров'язбережувальної діяльності. Результатом рефлексійно-корегувального етапу є сформованість особистісно-рефлексійного компонента готовності до здоров'язбережувальної діяльності у процесі індивідуалізації професійної підготовки. На цьому етапі реалізувалася пропедевтична, діагностико-прогностична, захисна, регулювальна та професійно орієнтована функції.

На контрольному етапі педагогічного експерименту здійснено аналіз результатів перевірки ефективності розробленої технології зазначеної готовності.

Висновки. Отже, запровадження технології формування готовності майбутніх учителів до здоров'язбережувальної діяльності у процесі індивідуалізації професійної підготовки сприяє

інтенсифікації всіх рівнів освітнього процесу: підвищенню ефективності і якості процесу підготовки здобувачів вищої освіти шляхом реалізації здібностей та індивідуальних особливостей; використанню методів та методик здоров'язбереження, прогнозуванню динаміки змін у власному здоров'ї; виявленню і використанню активностей здоров'язбережувальної діяльності майбутнього вчителя в процесі індивідуалізації професійної підготовки; поглибленню міжпредметних зв'язків шляхом використання сучасних засобів обробки інформації про здоров'я під час виконання завдань різної складності.

Перспективи подальших розвідок цього напрямку вбачаємо в дослідженні теорій, концепцій із метою обґрунтування технології формування в майбутніх учителів-реабілітологів готовності до здоров'язбережувальної діяльності в процесі диференціації професійної підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П. Ціннісний дискурс в освіті. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2006. № 1. С. 3–10.
2. Белікова Н. О. Окремі аспекти формування у майбутніх фахівців з фізичної реабілітації готовності до здоров'язбережувальної діяльності. *Молода спортивна наука України*. Луцьк, 2011. Т 4. С. 12–17.
3. Долинський Б.Т. Здоров'язберігаюча діяльність учителя початкової школи : навч. посібник. Одеса, 2010. 187 с.
4. Жерновникова О. А. Дидактичні засади підготовки майбутніх учителів математики до проектування навчальної діяльності старшокласників : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.09. Харків, 2016. 478 с.
5. Макаренко А. С. Педагогическая поэма / вступ. Столিতя М. И. Кондакова. Москва : Правда, 1988. 624 с.
8. Прокопенко І. Ф., Євдокимов В. І. Сучасні педагогічні технології в підготовці вчителів : навч. посібник. Харків, 2008. 344 с.
7. Стрельников В. Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі : модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МППК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Бритченко. Полтава : ПУЕТ, 2013. 309 с.
8. Хатунцева С. М. Теоретичні і методичні засади формування у майбутніх учителів готовності до самовдосконалення у процесі індивідуалізації професійної підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2018. 561 с.
9. Krutsevych T., Marchenko O. Age differences of self-esteem of physical self at school. Gender aspects. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2017. № 2(38). С. 112–116.

REFERENCES

1. Andrushhenko V. P. (2006). Cinnisnij diskurs v osviti [Central discourse in the world]. *Visnik Zhitomir's'kogo derzhavnogo tehnologichnogo universitetu*. № 1. P. 3–10. [in Ukrainian].
2. Byelikova N. O. (2011). *Okremi aspekty` formuvannya u majbutnix faxivciv z fizy`chnoyi rehabilitaciyi gotovnosti do zdorov'язberezhnoyi diyal'nosti* [Some Aspects of Forming In The Future Specialists of Physical Rehabilitation The Readiness For Health Related Activities]. *Young Sport Science of Ukraine*. T. 4. 12–17 [in Ukrainian].
3. Dolins`kij B.T. *Zdorov'язberi`gayucha di`yal`ni`st` uchitelya pochatkovoyi shkoli* [Health-saving activity for elementary school teachers]: navch. posi`b. Odesa, 2010. 187 p. [in Ukrainian].
4. Zhernovnikova O. A. (2016). *Didaktichni zasadi pidgotovki majbutnih uchiteliv matematiki do proektuvannja navchal'noї dijal'nosti starshoklasnikiv* [Didactic ambush training maybutnih uchetoviv mathematics before the design of the primary schoolchildren senior schoolchildren] : dis. ... d-ra ped. nauk : 13.00.09. Harkiv, 478 p. [in Ukrainian].
5. Makarenko A. S. (1988). *Pedagogicheskaja pojema [pedagogical poem] / vstup. Stolittja M. I. Kondakova. M. : Pravda, 624 s.* [in Russian].
6. Prokopenko I. F., Evdokimov V. I. (2008). *Suchasni pedagogichni tehnologii v pidgotovci vchiteliv* [Modern pedagogical technologies in production workshops] : navch. posib. Harkiv, 344 p. [in Ukrainian].
7. Strel'nikov V. Ju. (2013). *Suchasni tehnologii navchannja u vishhij shkoli : modul'nij posibnik dlja sluhachiv avtors'kih kursiv pidvishhennja kvalifikacii vikladachiv* [Modern technologies in higher education schools: a modular conference for listeners of authorship courses in special courses] МППК ПУЕТ / V. Ju. Strel'nikov, I. G. Britchenko. Poltava : PUET, 309 p. [in Ukrainian].
8. Xatunceva S. M. (2018). *Teorety`chni i metody`chni zasady` formuvannya u majbutnix uchiteliv gotovnosti do samovdoskonalennja u procesi indy`vidualizaciyi profesijnoyi pidgotovky`* [Theoretical and methodological foundations of formation of future teachers' readiness for self-improvement in the process of individualization of professional training] : Dy`s. ... d-ra ped. Nauk : 13.00.04. P. 561 [in Ukrainian].
9. Krutsevych T., Marchenko O. (2017). *Age differences of self-esteem of physical self at school. Gender aspects* [Age differences of self-esteem of physical self at school. Gender aspects]/ *Fizy`chne vy`xovannya, sport i kul`tura zdorov'ya u suchasnomu suspil`stvi*. № 2(38). P. 112–116 [in Ukrainian].